

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Факультет математики природничих наук та технологій
Кафедра природничих наук та методики їхнього навчання

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о.завідувач кафедри

І.В. Сальник

«04»серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 014 Середня освіта (Природничі науки)

Освітня програма: Середня освіта (Природничі науки)

Форма навчання: денна

Робоча програма навчальної дисципліни **Анатомія людини**

розроблена на основі освітньо-професійної програми **Середня освіта (Природничі науки)**

навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня **бакалавр** за спеціальністю **014 Середня освіта (Природничі науки)**

Розробники: Боброва Марія Сергіївна (доцент кафедри природничих наук і методики їхнього навчання, кандидат біологічних наук, доцент)

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри природничих наук і методики їхнього навчання

Протокол від «4» серпня 2022 року № 1

В.о. завідувач кафедри природничих наук і методики їхнього навчання

_____ (підпис)

І.В. Сальник
(прізвище та ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни **Анатомія людини** для студентів спеціальності **014 Середня освіта (Природничі науки)**, за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. – ЦДПУ імені В. Винниченка, 2022. – 13 с.

© Боброва М.С., 2022 рік
© ЦДПУ імені В. Винниченка,
2022 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Нормативна	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання не передбачене	Спеціальність: 014 Середня освіта (Природничі науки)	Рік підготовки	
		3-й	-
Семестр			
6-й		-	
Загальна кількість годин – 90	Освітня програма: Середня освіта (Природничі науки)	Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4		Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	16 год.
	Практичні, семінарські		
	16 год.		-
	Лабораторні		
	-		-
	Самостійна робота		
	58 год.		-
	Індивідуальні завдання:		
	-		
	Вид контролю:		
залік	-		

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: дати студентам знання про будову організму та його органів і систем органів у взаємозв'язку з їхніми функціями та розвитком в філогенезі та онтогенезі не лише для викладання цього предмета в школі, а й для практичного використання, а саме для контролю за фізичним розвитком дітей, уміння обґрунтувати правила особистої гігієни для організації раціонального харчування, тренування організму, надання першої медичної допомоги, а також дотримання здорового способу життя

Завдання: сформувати у студентів матеріалістичний світогляд про закономірності розвитку людини, природи й суспільства; поглибити та розширити загальнотеоретичну, біологічну й методичну підготовку студентів; дати знання про форму, будову та розвиток людини у взаємозв'язку з оточуючим середовищем; виробити навички та вміння у використанні отриманих знань з

анатомії в практичній діяльності; підготувати до вивчення дисциплін: фізіологія людини та тварин; теорії еволюційного вчення.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

загальні	фахові
<p>ЗК1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК3. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо. ЗК4. Здатність працювати в команді. ЗК5. Здатність до пошуку, оброблення, зберігання, аналізу перетворювати і передавати інформації з різних джерел природничого характеру, критично оцінюючи її. ЗК6. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях. ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК10. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. ЗК11. Здатність використовувати сучасні цифрові технології і пристрої для дослідження природничих явищ; створювати інформаційні ресурси з природничих наук.</p>	<p>ФК1. Здатність використовувати систематизовані теоретичні та практичні знання з природничих наук, фізики, хімії, біології та методики навчання природничих наук, фізики, хімії, біології при вирішенні професійних завдань при вивченні Всесвіту і природи Землі як планети. ФК2. Володіння математичним апаратом природничих наук, фізики, хімії, біології. ФК 8. Здатність використовувати біологічні поняття, закони, концепції, вчення й теорії біології для пояснення та розвитку в учнів розуміння цілісності та взаємозалежності живих систем і організмів. ФК 11. Здатність здійснювати безпечні біологічні дослідження в лабораторії та природних умовах, інтерпретувати результати досліджень. ФК12. Розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства і шляхи вирішення глобальних проблем, враховуючи позитивний потенціал та ризики використання надбань природничих наук, фізики, хімії, біології, техніки і технологій для добробуту людини й безпеки довкілля.</p>

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

ПРН31. Знає і розуміє вимоги освітнього стандарту і освітньої програми інтегрованого курсу «Природознавство» в основній школі, а також способи інтеграції природничих знань у шкільних курсах кожної із природничих наук та інтегрованих курсів природознавства. ПРН32. Демонструє знання та розуміння основ природничих наук, фізики, хімії, біології та знає загальні питання методики навчання природничих наук, фізики, хімії, біології з використанням сучасних цифрових ресурсів, методики шкільного фізичного експерименту, техніки хімічного експерименту, методики організації практики з біології, методики вивчення окремих тем шкільного курсу природничих наук, фізики, хімії, біології. ПРН33. Знає й розуміє математичні методи природничих наук, фізики, хімії, біології та розділів математики, що є основою вивчення курсів загальної та теоретичної фізики, ботаніки, зоології, анатомії людини, фізіології людини і тварин, фізіології рослин, а також загальної, неорганічної та органічної хімії. ПРН34. Знає основні психолого-педагогічні теорії навчання, інноваційні технології навчання природничих наук, фізики, хімії, біології, актуальні проблеми розвитку педагогіки та методики навчання природничих наук, фізики, хімії, біології. ПРН35. Знає форми, методи і засоби контролю та корекції знань учнів з природничих наук, фізики, хімії, біології. ПРН36. Знає зміст та методи різних видів позакласної та позашкільної роботи з природничих наук, фізики, хімії, біології. ПРН37. Знає основи безпеки життєдіяльності, безпечного використання обладнання кабінетів фізики, хімії, біології. ПРНУ1. Аналізує природні явища і

процеси, оперує базовими закономірностями природи на рівні сформованої природничонаукової компетентності з погляду фундаментальних теорій природничих наук, принципів і знань, а також на основі відповідних математичних методів. ПРНУ2. Володіє методикою проведення сучасного експерименту, здатністю застосовувати всі його види в освітньому процесі з природничих наук, фізики, хімії, біології. ПРНУ3. Розв'язує задачі різних рівнів складності шкільного курсу природничих наук, фізики, хімії, біології. ПРНУ7. Уміє знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел, насамперед за допомогою інформаційних, цифрових і хмарних технологій. ПРНУ8. Самостійно вивчає нові питання природничих наук, фізики, хімії, біології та методики навчання природничих наук, фізики, хімії, біології за різноманітними інформаційними джерелами. ПРНУ11. Дотримується правових норм і законів, нормативноправових актів України, усвідомлює необхідність їх дотримання. ПРНК1. Володіє основами професійної мовленнєвої культури при навчанні природничих наук, фізики, хімії, біології в школі. ПРНК2. Пояснює фахівцям і не фахівцям стратегію сталого розвитку людства та екологічної безпеки і шляхи вирішення глобальних проблем людства.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Анатомія опорно-рухової системи

Тема 1. Вступ в анатомію. 1.1. Мета і завдання вивчення дисципліни. 1.2. Методи досліджень. 1.3. Історія розвитку анатомії людини. 1.4. Поняття про тканини, органи, системи органів.

Тема 2. Osteологія - вчення про кістки. Вчення про з'єднання кісток

5.1. Будова кісткової тканини. 5.2. Хімічний склад та фізичні властивості кісток. 5.3. Кістка як орган. 5.4. Класифікація кісток. 5.5. З'єднання кісток.

Тема 3-4. Скелет тулуба та голови. 6.1. Загальна будова скелету людини. 6.2. Скелет тулуба. 6.3. Будова хребта. 6.4. Будова та відмінності хребців різних відділів. 6.5. Грудна клітка та будова її кісток. 6.6. Будова кісток мозкового відділу черепа. 6.7. Череп в цілому.

Тема 5-6. Скелет верхніх та нижніх кінцівок. 7.1. Будова кісток пояса верхньої кінцівки. 7.2. Будова кісток вільної верхньої кінцівки. 7.3. Рука як орган праці. 7.4. Будова кісток тазового пояса. 7.5. Статеві відмінності таза. 7.6. Будова кісток вільної нижньої кінцівки. 7.7. Стопа як цілісне утворення.

Тема 7-8. Загальна міологія. 8.1. Загальні відомості. 8.2. Будова та функції посмугованої тканини. 8.4. М'яз як орган. 8.5. Класифікація м'язів. 8.6. Допоміжні елементи м'язів. 8.7. Сінергізм та антагонізм м'язів. 8.8. Сила та робота м'язів.

Розділ 2. Спланхнологія

Тема 1. Травна система. 1.1. Органи ротової порожнини. 1.2. Глотка. 1.3. Стравохід. 1.4. Шлунок. 1.5. Тонкий кишечник. 1.6. Товстий кишечник. 1.7. Очеревина. 1.8. Великі травні залози.

Тема 2. Дихальна система. 2.1. Дихальні шляхи. 2.2. Гортань як голосоутворюючий орган. 2.3. Легені. 2.3. Середостіння.

Тема 3. Сечовидільна система. 3.1. Значення органів сечовидільної системи.

3.2. Будова нирок. 3.6. Будова та функція сечоводів, сечового міхура, сечівника.

Тема 4. Чоловічі та жіночі статеві органи. 4.1. Зовнішні чоловічі статеві органи.

4.2. Внутрішні чоловічі статеві органи. 4.1. Зовнішні жіночі статеві органи.
4.2. Внутрішні жіночі статеві органи.

Розділ 3. Анатомія ендокринних залоз та серцево-судинної системи

Тема 1. Ендокринні залози (залози внутрішньої секреції).

1.1. Загальна характеристика ендокринних залоз. 1.2. Будова та функції гіпофіза, епіфіза, виличкової, надниркової, щитовидної та прищитовидних (паращитовидних) залоз. 1.3. Будова та функції залоз змішаної секреції.

Тема 2. Серцево-судинна система. 2.1. Ангіологія - вчення про судини. 2.2. Будова, топографія та функція серця. 2.3. Провідна система серця. 2.4. Кровообіг та іннервація серця.

Тема 3. Артеріальна система. 3.1. Артерії великого кола кровообігу: артерії голови та шиї; артерії стінок та органів грудної і черевної порожнини; артерії верхніх кінцівок; артерії нижніх кінцівок. 3.2. Артерії малого кола кровообігу.

Тема 4. Венозна система. 4.1. Вени великого кола кровообігу. 4.1.1. Система верхньої порожнистої вени. 4.1.2. Система нижньої порожнистої вени. 4.1.3. Система ворітної вени. 4.2. Вени великого кола кровообігу. 4.3. Закономірності розташування вен.

Змістовий модуль 4. Анатомія нервової системи та аналізаторів

Тема 1. Загальна нервова система. 1.1. Загальна характеристика нервової тканини. 1.2. Нервова тканина. 1.3. Класифікація рецепторів. 1.4. Рефлекс та рефлекторна дуга.

Тема 2. Спинний мозок. 2.1. Будова та функції спинного мозку. 2.2. Провідні шляхи спинного мозку.

Тема 3. Головний мозок. 3.1. Відділи головного мозку. 3.2. Оболонки головного мозку. 3.3. Провідні шляхи головного мозку. 3.4. Кровообіг головного мозку.

Тема 4. Периферична нервова система. 4.1. Черепно-мозкові нерви. 4.2. Спинномозкові нерви.

Тема 5. Вегетативна (автономна) нервова система. 5.1. Симпатичний відділ вегетативної нервової системи. 5.2. Парасимпатичний відділ вегетативної нервової системи.

Тема 6. Аналізатори. 6.1. Зоровий аналізатор. 6.2. Слуховий Аналізатор. 6.3. Смаковий аналізатор. 6.4. Нюховий аналізатор.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	лж	пр	лб	ср	усього
Змістовний модуль 1. Анатомія опорно-рухової системи					
Тема 1. Вступ в анатомію	2	-	-	2	4
Тема 2. Osteologia. Наука про з'єднання кісток		2	-	2	4
Тема 3. Скелет тулуба.		-	-	2	2

Тема 4. Скелет голови			-	2	2
Тема 5. Скелет верхніх та нижніх кінцівок			-	2	2
Тема 6. Загальна міологія	2	2	-	2	6
Тема 7. М'язи тулуба та голови			-	2	2
Тема 8. М'язи кінцівок			-	2	2
Разом за змістовим модулем	4	4	-	16	24
Змістовий модуль 2. Спланхнологія					
Тема 1. Травна система	2	2	-	4	8
Тема 2. Дихальна система			-	4	4
Тема 3. Сечовидільна система	2	2	-	4	8
Тема 4. Чоловічі та жіночі статеві органи			-	4	4
Разом за змістовим модулем	4	4	-	16	24
Змістовий модуль 3. Анатомія ендокринних залоз та серцево-судинної системи					
Тема 1. Ендокринні залози (залози внутрішньої секреції)	2	2	-	4	8
Тема 2. Серцево-судинна система	2	2	-	4	8
Тема 3. Артеріальна система			-	4	4
Тема 4. Венозна система.			-	2	2
Тема 5. Лімфатична система			-	2	2
Разом за змістовим модулем	4	4	-	16	24
Змістовий модуль 4. Анатомія нервової системи та аналізаторів					
Тема 1. Загальна нервова система. Спинний мозок	2	2	-	2	6
Тема 2. Головний мозок			-	2	2
Тема 3. Периферична нервова система: Черепно-мозкові нерви; Спинно-мозкові нерви		2	-	2	4
Тема 4. Вегетативна нервова систем			-	2	2
Тема 5. Аналізатори	2		-	2	4
Разом за змістовим модулем	4	4	-	10	18
Усього годин	16	16	-	58	90

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

4.1.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вступ в анатомію	2
2.	Остеологія. Наука про з'єднання кісток	
3.	Скелет тулуба.	
4.	Скелет голови	
5.	Скелет верхніх та нижніх кінцівок	
6.	Загальна міологія	2

7.	М'язи тулуба та голови	
8.	М'язи кінцівок	
9.	Травна система	2
10.	Дихальна система	
11.	Сечовидільна система	2
12.	Чоловічі та жіночі статеві органи	
13.	Ендокринні залози (залози внутрішньої секреції)	2
14.	Серцево-судинна система	2
15.	Артеріальна система	
16.	Венозна система.	
17.	Лімфатична система	
18.	Загальна нервова система. Спинний мозок	2
19.	Головний мозок	
20.	Периферична нервова система: черепно-мозкові нерви; спинно-мозкові нерви	
21.	Вегетативна нервова систем	
22.	Аналізатори	2
	Разом	16

4.3. Теми практичних занять 4.3.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
23.	Вступ в анатомію	2
24.	Остеологія. Наука про з'єднання кісток	
25.	Скелет тулуба.	
26.	Скелет голови	
27.	Скелет верхніх та нижніх кінцівок	
28.	Загальна міологія	2
29.	М'язи тулуба та голови	
30.	М'язи кінцівок	
31.	Травна система	2
32.	Дихальна система	
33.	Сечовидільна система	2
34.	Чоловічі та жіночі статеві органи	
35.	Ендокринні залози (залози внутрішньої секреції)	2
36.	Серцево-судинна система	2
37.	Артеріальна система	
38.	Венозна система.	
39.	Лімфатична система	
40.	Загальна нервова система. Спинний мозок	2
41.	Головний мозок	

42.	Периферична нервова система: черепно-мозкові нерви; спинно-мозкові нерви	
43.	Вегетативна нервова систем	
44.	Аналізатори	2
	Разом	16

4.4. Завдання для самостійної роботи

4.4.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
45.	Вступ в анатомію	2
46.	Остеологія. Наука про з'єднання кісток	2
47.	Скелет тулуба.	2
48.	Скелет голови	2
49.	Скелет верхніх та нижніх кінцівок	2
50.	Загальна міологія	2
51.	М'язи тулуба та голови	2
52.	М'язи кінцівок	2
53.	Травна система	4
54.	Дихальна система	4
55.	Сечовидільна система	4
56.	Чоловічі та жіночі статеві органи	4
57.	Ендокринні залози (залози внутрішньої секреції)	4
58.	Серцево-судинна система	4
59.	Артеріальна система	4
60.	Венозна система.	2
61.	Лімфатична система	2
62.	Загальна нервова система. Спинний мозок	2
63.	Головний мозок	2
64.	Периферична нервова система: черепно-мозкові нерви; спинно-мозкові нерви	2
65.	Вегетативна нервова систем	2
66.	Аналізатори	2
	Разом	58

4.6. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни Анатомія людини передбачено комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп'ютерна підтримка освітнього процесу,

впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, кейс-метод, проектний метод тощо).

За джерелами знань на заняттях використовуються словесні (розповідь, бесіда, лекція) та практичні методи.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються проблемно-інформаційний, проектно-пошуковий, дослідницький методи.

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція);
- наочні (презентація, демонстрування);
- практичні методи (вправи; практичні завдання).

2) Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- метод проблемного викладу матеріалу;
- моделювання життєвих ситуацій;
- мозковий штурм;
- метод опори на життєвий досвід;
- навчальної дискусії.

3) Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- усного контролю;
- письмового контролю;
- самоконтролю та взаємоконтролю;
- рецензування відповідей.

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:

- екзамен;
- стандартизовані тести;
- наскрізні проекти;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- розрахункові та розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- розрахункові роботи;
- завдання на лабораторному обладнанні, реальних об'єктах тощо;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. *Завданням поточного контролю є* перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості

навичок, умінь самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи. Оцінюванню можуть підлягати: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних/семінарських заняттях; активність при обговоренні питань практичного/семінарського/лабораторного заняття; результати тестування тощо.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Підсумковий контроль. **Завданням підсумкового контролю є** перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																				Сума		
Змістовий модуль 1								Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3					Змістовий модуль 4					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	T5	T1	T2	T3	T4	T5	
5		5	5	5	5	5		5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно	незараховано
1-34	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Базова

1. Коляденко Г.І. Анатомія людини. Підручник. – К.: Либідь, 2001. – 384 с.
2. Кубатько Б.И. Физиология человека и животных. В двух томах – Херсон, 2000.

3. Людина. Навчальний посібник з анатомії та фізіології. Вид. 3—те; оновлене видання. / Гол. ред. Тоні Сміт; Перекл. з англ. І. Гаврилук, О. Гаврилук, У. Галюк та ін. За наук. ред. О.Заячківська, М.Гжегоцький. – Львів: “Бак”, 2000, 2002, 2003. – 240 с.
4. Плахтій П. Фізіологія людини. В 3-ох частинах. Ч II. Практикум: Навчальний посібник. - Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2010. – 240с.
5. Самусев Р.П. Атлас анатомии человека: Учеб. пособие для студентов высш. мед. учеб. заведений / Р.П. Самусев, В.Я. Липченко. – 6-е изд., перераб. и доп. – М.: ООО «Издательство Ониск»: ООО «Издательство «Мир и Образование», 2006. – 768 с.
6. Сапин М.Р., Билич Г.Л. Анатомия человека. В 2 кн.: Учеб. для студ. биол. и мед. спец. вузов. Кн. 1. - – М.: Издательский дом “ОНИКС 21 век”: Альянс–В, 2001. – 463 с.
7. Сапин М.Р., Билич Г.Л. Анатомия человека. В 2 кн.: Учеб. Для студ. биол. и мед. спец. вузов. Кн. 2. - – М.: Издательский дом “ОНИКС 21 век”: Альянс–В, 2001. – 432 с.
8. Свиридов О.І. Анатомія людини: Підручник / За ред. І.І. Бобрика. – К.: Вища шк., 2000. – 399 с.

Допоміжна

1. Александровская О.В. и др. Цитология, гистология и эмбриология / О.В. Александровская, Т.Н. Радостина, Н.А. Козлов. – М.: Агропромиздат, 1987. – 448с
2. Аносов І.П., Хоматов В.Х. Анатомія людини у схемах: Навч. наоч. посіб. – К.: Вища шк., 2002. – 191 с.
3. Блум Ф., Лейзерсон А., Хофстедтер Л. Мозг, разум и поведение: Пер.с англ.. – М.: Мир, 1988. – 248 с.
4. Трускавецький Є.С. Цитологія: Підручник. – К.: Вища шк., 2004. – 254 с.
5. Трускавецький Є.С., Мельниченко Р.К. Гістологія з основами ембріології: Підручник. – К.: Вища шк., 2005. – 327 с.

5.2. Методичне забезпечення

1. Методичні рекомендації з анатомії людини для студентів спеціальності «Фармація. Промислова фармація» / О. К. Нужна, О. М. Скрябіна, Г. В. Грищенко та ін. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили., 2019 – 120 с. (Методична серія; вип. 265)
2. Пасічніченко О.М., Воробйова А.П. Методичні рекомендації до лабораторного практикуму з фізіології людини і тварин. Фізіологія вегетативної нервової системи. – Київ, 2020. – 38 с.
3. Збірник методичних рекомендацій з дисципліни «Анатомія людини» Упорядники – к.м.н., доцент Канцер О.В., д.м.н., професор Ковальчук О.І., д.б.н.,асистент Цирюк О.І., к.б.н.,асистент Прибителько І.Ю. - Київ, 2020

5.3. Інформаційні ресурси

(перелік інформаційних ресурсів)

1. Бібліотека гуманітарних текстів «Аудиторіум» - <http://www.auditorium.ru>
2. Бібліотека гуманітарного Інтернет-університету - <http://www.i-u.ru/biblio>
3. Відкрита електронна бібліотека - <http://orel.rsl.ru>

4. Бібліотека «Золота філософія» - <http://philosophy.allru.net>
5. Електронна бібліотека з філософії - <http://filosof.historic.ru>
6. Електронна гуманітарна бібліотека - <http://www.gumfak.ru/>
7. Портал «Філософія online» - <http://phenomen.ru>
8. Сайт Інституту філософії НАН України ім. Г.С. Сковороди - <http://filosof.com.ua>
9. Філософський портал - <http://www.philosophy.ru>
10. Філософська енциклопедія - <http://terme.ru>
12. Stanford Encyclopedia of Philosophy - <http://plato.stanford.edu>
13. The Internet Encyclopedia of Philosophy (IEP) - <http://www.iep.utm>
14. Цигикало О.В. АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ. Ілюстрований навчальний посібник для самостійної підготовки студентів до практичних занять. - <http://www.google.com.ua/url?url=http://arr.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/>
15. Аносов І.П. Хоматов В.Х. Чай С.М. АНАТОМІЯ. - <http://lib.mdpu.org.ua/e-book/anatomiya/>
16. Анатомічний атлас - Анатомія людини - <http://anatomia.at.ua/photo/>
17. Медична література - <http://www.allmedlit.pp.ua/anatomia>
18. Медицинская библиотека - <http://www.booksmed.com/fiziologiya/> BOOKS Med.

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральнорукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).

Примітки:

1. Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом закладу вищої освіти і містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю.

2. Розробляється викладачем. Робоча програма навчальної дисципліни розглядається на засіданні кафедри і затверджується завідувачем кафедри.

3. Формат бланка – А4 (210×297 мм).